

Społeczne i historyczne uwarunkowania ludzkiej psychiki

Podstawowe systemowe kategorie psycho-socjologii. Jak wprowadzać do psychologii. - Geneza i status poznawczy psychologii i jej osiągnięcia. Cz. VI

M. Zabierowski

I) Główne założenia psychologii marksistowskiej

1) Materializm dialektyczny czyli marksizm opiera się na założeniu (mniej z tym czy to udowodniono), że rzeczywistość jest materialna. Mnóstwo ludzi tak samo myśli, chociaż nie ma o materializmie dialektycznym pojęcia. W materializmie dialektycznym wszystko, także psychika, świadomość człowieka jest skutkiem istnienia ewolucji materii, pierwotnego chaosu, jest odzwierciedleniem materialnych warunków życia. Zachowanie kora, psa, psychika człowieka (w tym myślenie, emocje i działania), relacje społeczne, narody itd. jest produktem procesów materialnych, takich jak funkcjonowanie mózgu. Świadomość nie nadeszła znikąd, ale z pierwotnego oceanu, a ten z pierwotnej chmury gazowej. Nie ma psychiki, ducha, umysłu niezależnie od świata materialnego. – Człowiek, mózg, umysł, psychika wynikają z niego, to skutek ewolucji.

2) W materializmie dialektycznym obowiązuje jedność świadomości i działania. W marksistowskiej koncepcji psychologii świadomość człowieka kształtuje się w warunkach bytowych, w „procesie” praktycznej aktywności w świecie, w tzw. praxis społecznej. Jedność ta dała interpretację historii i społeczeństwa. Jedność i walka przeciwieństw działa w historii, historia zawiera w sobie sprzeczne siły, które napędzają rozwój. Przejście ilości w jakość (że małe, stopniowe zmiany ilościowe prowadzą do gwałtownych zmian jakościowych) też bywa się sprawdza. Negacja negacji, że rozwój przebiega w sposób spiralny, że procesy negują swoje poprzednie stany, ale zachowują niektóre elementy to jest jakiś aparat naukowy w historii. Pierwszeństwo materii, że materia nie jest produktem mózgu, świadomość, myślenia i idei to typowe w nauce stanowisko oraz ludzi w świecie. Że świat jest w ciągłym ruchu i zmianie, że nic nie jest stałe – a zmiany są napędzane przez wewnętrzne sprzeczności. Że historia jest historią walk klasowych, grup o przeciwstawnych tzw. „interesach” (ekonomicznych), np. szlachta i chłopci, kapitaliści i robotnicy (proletariat). Że zmiana stosunków produkcji prowadzi do rewolucji i powstania nowych form organizacji społecznej – przecież przykładem jest wstrzykiwanie mRNA. Wcale nie jest takie głupie mówienie, że wspólnota pierwotna (brak własności prywatnej i klas) przeszła w społeczeństwo niewolnicze, feudalizm (szlachta – chłopci), w kapitalizm, a kapitalizm w socjalizm (komunizm) jak ograniczanie własności prywatnej środków produkcji.

2.1) „Byt określa świadomość” – zdanie to jest błędnie rozumiane. Brak węgla do opalania, zimne mieszkanie i inne materialne warunki życia powodują, że ludzkie myśli idą w odpowiednim kierunku, np. aby nie zachorować na nerki. Obalenie za to marksizmu jest nonsensem. Wg materializmu dialektycznego relacje społeczne wpływają na kształt ludzkiego myślenia i psychiki – ale co w tym dziwnego? Że materialne warunki życia wpływają na rozwój ludzi, społeczeństw, relacje między ludźmi. Że byt też określa świadomość, że materialne warunki życia (ekonomia, sposób produkcji) kształtują ludzką świadomość, kulturę, prawo, religię. Że siły wytwórcze (technologia, środki pracy, kapitaliści) wpływają na ludzi i narody. ¹ Że instytucje, idee, kultura, prawo, polityka też jakoś wyrastają z bazy, ekonomii. Jednak materializm dialektyczny dostarczył narzędzi filozoficznych do analizy psychiki, duszy, a materializm historyczny dał narzędzia do analizy historii społeczeństw, mentalności. Pierwszeństwo materii obowiązuje w psychologii, neurologii. Dialektyka objaśnia rozwój nauki, myśli, idei, po spirali, każdy etap zawiera elementy

1 Np. krytykowane w r. 2023 wstrzykiwanie toksyny, tęczowizmy, zielony i niebieski ład, globalizm są przecież wytworem kapitalizmu, chociaż ludzie uważają, że to lewica, a nie prawica, wstrzykiwała im GO, obce DNA, mRNA, mikroelektronikę, fragmenty mikroorganizmów.

poprzedniego, ale przekształca je w nową jakość (ontogeneza powiela filogenezę). Kapitalizm neguje feudalizm, ale tworzy nowe sprzeczności prowadzące do socjalizmu. Sprzeczności między kapitałem a pracą prowadzą do rewolucji społecznej. Ateiści odrzucają podział na świat materialny i niematerialny, materia jest jedyną rzeczywistością.

Materializm dialektyczny twierdzi, że praktyka, produkcja, produkowanie², praca, stosunki w pracy, walka o prawa pracownicze, walka ludzka o byt, walka o przetrwanie, walka z wykorzystywaniem człowieka (walka klasowa), walka z wstrzykiwaniem człowiekowi trucizny np. Hg, Al, mRNA, nanoelektroniki, DNA bakterii i innych obcych organizmów itd. są kluczowe, czy po prostu ważne dla tego, co człowiek myśli, co uważa, jakie ma emocje, charakter, świadomość, duchowość, jakiego jest ducha, psychiki, kondycji psychicznej. Co w tym dziwnego?

2.2) W materializmie dialektycznym istnieje problematyka społecznego wpływu na charakter, na psychikę. Spór czy krytyka idzie stąd, że idealisci twierdzą, że charakter, psychika, umysł, inteligibilność pochodzi od Boga. Według materializmu dialektycznego psychika człowieka jest jak *tabula rasa*³, jest produktem psycho-społecznym, pedagogicznym, kształtuje się w procesie wychowania, pracy i współdziałania z innymi ludźmi. Co w tym dziwnego? Ile procent ludzi uważa, że człowiek to nie jest *tabula rasa*?

Marksizm nie odrzuca indywidualizmu – tak mówią krytycy, że odrzuca, ale jest to demonizowanie marksizmu; marksizm uznaje, że dziecko z domu alkoholików będzie piło albo pod wpływem obrazów domowych będzie abstynentem. Jedno i drugie to efekt i indywidualizmu i środowiska, zależy jak na to popatrzymy. Tu też jest widoczna dialektyczność. Dziecko postanawia być abstynentem, ale na skutek złego przykładu z domu alkoholików.

Na ogół pedagogika, psychologia akcentuje to samo co marksizm, że rozwój psychiki odbywa się w ramach środowiska, historycznie uwarunkowanych relacji społecznych np. rodzina, klasa, szkoła, podwórko, gang, społeczeństwo, naród. To absurdałne krytykować za to marksizm. To ma znaczenie dla resocjalizacji, dla całej psychologii. Może i psychika pochodzi od Boga, ale to nie obala znaczenia środowiska.

2.3) W materializmie dialektycznym jest tak jak w wojtylizmie – podkreśla się **znaczenie pracy**. Praca jest kluczowym czynnikiem, który odróżnia człowieka od zwierząt i kształtuje jego psychikę. Poprzez pracę człowiek przekształca świat zewnętrzny, a jednocześnie rozwija swoje zdolności poznawcze i emocjonalne. Czy to dziwne?

II) Rozwój psychologii marksistowskiej

1) W ZSRR, po rewolucji październikowej (1917 r.) w ZSRR rozwinięto psychologię marksistowską jako alternatywę wobec psychologii w państwach kapitalistycznych, w których psychika kształtowała się pod wpływem wyzysku, ale to nikogo tam to nie interesowało – niepotrzebnie nazywano to psychologią idealistyczną. Na pewno ignorowanie tego wszystkiego, co dotyczy pracy, produkcji i co przedstawił Jan Paweł II w „*Laborem exercens*” jest oderwane od rzeczywistości społecznej. W tym sensie Jan Paweł II jest supermarksistą.

2) Psychologię marksistowską rozwijano w ZSRR, od r. 1917 oraz po wybudowaniu przez Roosevelta Imperium Stalina w Poczdamie'1945. Tu często dochodziło do nadużyć, tzn. mieszano wytyczne politbiura ZSRR z marksizmem. Współcześnie nie brakuje na Zachodzie krytyków psychologii introspekcyjnej, freudyzmu, jako subiektywne, mityczne, oderwane od rzeczywistości,

² A czym jest PKB jak nie produktem?

³ 90% ludzi na Zachodzie, w materializmie kapitalistycznym, tak uważa.

egoistyczne. Marksizm też odrzucał introspekcyjne podejście psychologii (np. psychoanalizę), uważając je za subiektywne i ignorujące społeczne oraz materialne warunki życia. Marksizm krytykował nadmierny indywidualizm w psychologii Zachodu, podkreślając rolę społeczeństwa i historii w kształtowaniu jednostki.

- Lew S. Wygotski (1896–1934). Twórca teorii kulturowo-historycznej, według której rozwój ludzkiej psychiki jest nierozzerwalnie związany z procesami społecznymi i kulturowymi. Wprowadził pojęcie narzędzi psychologicznych (język, symbole, kultura), które umożliwiają człowiekowi rozwój poznawczy. Podkreślał rolę interakcji społecznych w kształtowaniu umysłu – szczególnie relacji nauczyciel-uczeń w procesie edukacji.

- Aleksiej N. Leontjew (1903–1979), rozwinął teorię działalności, według której psychika kształtuje się w wyniku aktywności człowieka w świecie. Aktywność ta ma charakter celowy i jest zawsze powiązana z otoczeniem społecznym oraz materialnym.

- Siergiej L. Rubinsztein (1889–1960), twórca zasady jedności świadomości i działania, zgodnie z którą świadomość człowieka nie istnieje w oderwaniu od jego praktycznej aktywności w świecie.

3) Kluczowe zagadnienia psychologii marksistowskiej:

3.1) Rozwój psychiczny

a) Marksizm rozwijał teorię, że **rozwój psychiczny** człowieka jest **procesem** społecznym, kulturowym, historycznym, że liczą się warunki ekonomiczne, społeczne. Nagle od r. 1989, jak na komendę, zaczęto wyśmiewać, że w rozwoju psychicznym człowieka liczą się warunki bytowe, pieniądze, kupno opału, książek – można powiedzieć, że cała sytuacja po 20, 25, 30, 35 latach od 6 II 89 jest podminowana mitami na temat marksizmu, tak, jakby wszystko szło w tym kierunku, aby ludzie zaakceptowali ubożenie, redukcje PKB, którą nazywali wzrostem PKB. Trudno powiedzieć, dlaczego ludzie krytykują marksizm, ale wcale go nie krytykują, bo to, co o marksizmie mówią jest bez żadnej wartości – chyba z tych samych powodów, dla jakich redukcję PKB Polski nazywają wzrostem. Warto to dostrzec, bo to może oznaczać istnienie kolektywnego pola elektromagnetycznego, które decyduje o tym, co ludzie mówią.

b) Marksizm rozwijał teorię, że dziecko, nastolatek, a nawet człowiek dorosły **rozwija swoją świadomość i zdolności poznawcze w kontakcie z kulturą**, językiem i środowiskiem społecznym. Marksizm rozwijał teorię, że nauka, trud, praca, produkowanie, wychowanie, wpływ środowiska, grupy rówieśniczej mają ogromny wpływ na rozwój psychiki, że są niezbywalnymi, a nawet głównymi czynnikami rozwoju psychicznego wychowanków i ludzi.

c) Marksizm rozwijał teorię, że **świadomość jest nierozzerwalnie związana z językiem**, który jest „produktem społecznym”. Że język zależy też od gospodarki w państwie, warunków ekonomicznych, w których rozwija się dziecko, nastolatek, dorosły pracownik. Język nie tylko umożliwia komunikację, ale także organizuje myślenie i wpływa na sposób postrzegania rzeczywistości. - To jest bardzo dobrze widoczne w wojtylizmie...

d) Marksizm rozwijał **psychologię pracy**. Praca jest ważnym elementem życia ludzkiego, praca rozwija świadomość, hartuje człowieka, rozwija zdolności psychiczne, ludzką duszę. To – z punktu widzenia polskich encyklik i homilii - nie jest stanowisko dziwaczne. Psychologia pracy w marksizmie zajmowała się badaniem relacji między człowiekiem a

środowiskiem pracy, w tym wpływu warunków pracy na psychikę i wydajność. Tymczasem i w kapitalizmie bada się to, jak zwiększyć wydajność pracy.

e) **Kształtowanie osobowości** w marksizmie znajduje uzasadnienie i ma wielki sens w pedagogice. Marksizm widział osobowość jako produkt interakcji społecznych, negocjacji, rozmów, przyjaźni, warunków historycznych. Jednostka zwykle rozwija się w zależności od swojej klasy społecznej, warunków pracy, edukacji i ideologii. Ponieważ marksizm poruszał tematy zwykle ignorowane przez psychologię, to wpływ marksizmu na współczesną psychologię nie był znikomy. Kto by nie cierpiał marksizmu, niech wie, że trzeba było nie czekać i podejmować te tematy, jakże niewdzięczne, o pracy, o robotnikach, chłopach, o ludziach zwykle wierzących, nastawionych antyaborcyjnie, czyli o lewicy. Psychologia marksistowska miała duży wpływ na rozwój psychologii społecznej, pedagogicznej i kulturowej. Wspomniany Lew S. Wygotski jest uznawany za jednego z prekursorów psychologii rozwojowej i edukacyjnej. Jego teoria strefy najbliższego rozwoju (ZPD) jest nadal szeroko stosowana w edukacji. Teorie działalności i pracy miały wpływ na badania nad motywacją, uczeniem się i relacjami międzyludzkimi w organizacjach.

4) Krytyka psychologii marksistowskiej jest zwykle ideologiczna, podyktowana tzw. transformacją z 6 II 89, tymczasem należy ubolewać, że psychologia marksistowska była często podporządkowana ideologii Czerwonego Smoka ustanowionej przez kapitał (głównie Roosevelta, Trumana) w Poczdamie 1945, co ograniczało jej rozwój i możliwość niezależnych badań. W ZSRR badania psychologiczne były wykorzystywane do celów militarnych, a więc kontrolowane przez wojsko, ale także przez nadgorliwych członków partii komunistycznej w rzeczywistości wcale nie komunistycznej, ale tak nazwano KP ZSRR. Niedorzeczne jest mówienie, że badania psychologiczne musiały być zgodne z materializmem dialektycznym, ponieważ funkcjonariusze nie znali dialektyki. Krytyka marksizmu ma zwykle charakter ideologiczny, tak samo jak ignorowanie, pomijanie, abominacja, krytyka na Zachodzie zachodnich nurtów psychologicznych też ma charakter ideologiczny, a nie naukowy. Podobnie było w ZSRR, ignorowanie roli biologii i genetyki w rozwoju psychiki było jednym z głównych ograniczeń psychologii marksistowskiej.

Współczesna psychologia, psychoterapia dotyczy bytu, jest często ściśle związana z materializmem, z fizykalizmem i podkreśla społeczne i historyczne uwarunkowania ludzkiej psychiki, więc jednak idzie podobnym torem, materialistycznym, marksistowskim. Dziś truizmem jest, że relacje społeczne, tzw. baza, materia, kultura, relacje, dom, środowisko, propaganda wpływają na charakter. Kultura smartfonowa, i relacje smartfonowe wytwarzają nowe charaktery, światopogląd, psychikę, inną duchowość.

To nie jest teza dziwna, że byt wpływa na mózg, psychikę – byt tzn. relacje społeczne, fizykalizm, różne przyrządy, warunki bytowania, warunki w domu, w pracy, na podwórku, w sali, w szkole, w szpitalu, że sposoby przystawiania z ludźmi i organizacja pracy etc. Świat materialny, kulturowy wpływają na mózg, zmieniają psychikę, kształtują charakter i zaprzeczanie temu było od początku transformacji podporządkowane redukowaniu PKB Polski. Niestety, po r. 1989 nastąpiła krytyka znaczenia świata materialnego po to, aby ograbić Polskę z dóbr wypracowanych w okresie 44-letniego PRL, 1945 – 1989, z tego, co wytworzył eon prymasa Wyszyńskiego, który doceniał świat fizyczny (czyli krytykowany marksizm, pogląd krytykowany przez ludzi pospolitych i w pospolity sposób, co współistniało z nazywaniem redukcji PKB – wzrostem PKB). Zależność duchowości, kształtu psychiki została po latach potwierdzona i jest normalną częścią naszych poglądów. Kultura smartfonowa zmienia kształt i rozmiar ludzkiego mózgu – to jest też osiągnięcie, które dotyczy prawa, że baza kształtuje świadomość ludzką. Warto było w r. 1989+ krytykować naukowo materializm, nie tylko dialektyczny, ale i ten niedialektyczny, tymczasem jednostronna krytyka (a

właściwie emocjonalna niechęć do czegoś, czego się w ogóle nie zna) doprowadziła do rynkowego wycenienia wartości zakładów pracy, czyli zniszczenia tysiąca zakładów pracy, bo na tym polega gra w konkurowanie, w system „z chaosu porządek”. Zamiast dokonać analizy z punktu widzenia metodologii w naukach empirycznych, to analizę zastąpiono wiarą w cudowną niewidzialną rękę rynku i tym samym nie ustrzeżono się redukcji PKB, bezrobocia, bezdomności, emigracji zewnętrznej i wewnętrznej, depopulacji.

Wyniki badań nad wpływem kultury smartfonów (relacji smartfonowych - bazy) na świadomość dotyczy kluczowych obszarów w psychologii. Kultura smartfonowa generuje aktywność w wybranych rejonach mózgu. Podobne są wyniki badań mózgu u narkomanów. Środowisko smartfonowe powoduje ubytek masy mózgu, istoty szarej w lewej wyspie przedniej, w dolnej korze skroniowej i w korze parahipokampowej. Istota szara wspólnie z substancją białą odpowiada za ośrodkowy układ nerwowy, czyli za kontrolę mięśni, postrzeganie zmysłowe (wzrok, słuch etc.), emocję, mowę, podejmowanie decyzji i samokontrolę. Wbrew temu co narodowi przedstawiały media, teza marksizmu, że materia ma znaczenie dla psychiki nie jest jakimś dziwadłem. Ubytki w wyspie przedniej zaobserwowano u alkoholików są podobne do ubytków mózgu u narkomanów.

Pola kulturowo-magnetyczne, oglądanie tik-toków, środowisko społeczne i bytowe wywołują zmiany w mózgu. Z punktu widzenia psychologii ważne jest, że relacje dzieci z takim, a nie innym światem (baza) kształtują, a nawet ostro zmieniają świadomość dzieci, ma to znaczenie dla wychowania dzieci, resocjalizacji. Kultura smartfonowa powoduje inne prowadzenie rozmów, inne formułowanie przekazywanych wiadomości, inne sposoby myślenia o świecie, częstotliwości (w mowie potocznej, w XXI wieku – częstotliwości...) komunikacji, o czasie komunikacji, o ograniczaniu wysyłania wiadomości. Środowisko smartfonowe (byt) generują psychikę niepokoju, skutki zaniepokojenia brakiem wiadomości, powszechną osobowość lękliwą i niestabilną oraz depresyjną, podczas wznawiania rozmów lub prób ograniczania czasu rozmów, dłuższych rozmów, poprawiania wysyłanych wiadomości, innych niż się uprzednio planowało.

Wywołuje to problemy finansowe, zawodowe, rodzinne i społeczne spowodowane np. korzystaniem z telefonów komórkowych, a to (baza) generuje inną świadomość. Okłamywanie rodziny w celu ukrycia kosztów, czasu poświęconego na rozmowy telefoniczne i wysyłanie wiadomości. Znane jest używanie telefonu jako ucieczki przed prawdziwymi problemami, poprawiania złego samopoczucia.

III) Psychologia rozwojowa człowieka w ewolucjonizmie

Psychologia rozwojowa oparta na ewolucjonizmie zakłada, że rozwój psychiczny człowieka, podobnie jak rozwój biologiczny, jest wynikiem procesów ewolucji. Wywodzi się z teorii ewolucji Karola Darwina i koncentruje się na wyjaśnianiu, jak mechanizmy adaptacyjne, dziedziczone przez pokolenia, wpływają na rozwój psychiczny, zachowanie i zdolności poznawcze człowieka w różnych etapach życia.

1) Podstawy ewolucjonizmu a psychologia rozwojowa

1.1) Ewolucja i adaptacja

- a) Ewolucja to proces stopniowych zmian biologicznych i psychicznych, które następują w wyniku dostosowywania się organizmów do warunków środowiskowych.
- b) W psychologii rozwojowej ewolucjonizm bada, w jaki sposób pewne cechy i zdolności psychiczne powstały jako adaptacje zwiększające szanse przetrwania i reprodukcji.

1.2) Dwie perspektywy rozwojowe:

1. Ontogeneza – rozwój jednostki od narodzin do śmierci. Psychologia rozwojowa bada, jak ewolucyjne mechanizmy wpływają na rozwój człowieka w ciągu jego życia.
2. Filogeneza – rozwój gatunku. W tym kontekście analizuje się, jak cechy psychiczne ewoluowały u przodków człowieka w ciągu milionów lat.

2) Kluczowe założenia psychologii rozwojowej w ewolucjonizmie

2.1) Wpływ genetyki na rozwój. - Geny, jako nośniki informacji dziedzicznych, determinują rozwój psychiczny i biologiczny człowieka. Ewolucja sprawiła, że geny wpływają na zdolności poznawcze, emocje i zachowania adaptacyjne.

2.2) Plastyczność rozwojowa:

- 1. Człowiek odziedziczył zdolność do uczenia się i przystosowywania, co pozwala na elastyczny rozwój w zmieniającym się środowisku.
- 2. Ewolucjonizm podkreśla, że plastyczność rozwojowa (zdolność mózgu do reorganizacji) była kluczowa dla przetrwania naszego gatunku.

3) Fazy życia jako strategie ewolucyjne:

- a) Poszczególne etapy życia (dzieciństwo, młodość, dorosłość, starość) mają swoje ewolucyjne uzasadnienie.
- b) Dzieciństwo to okres uczenia się i zdobywania umiejętności potrzebnych do przetrwania.
- c) Młodość i dorosłość – okres reprodukcji i wychowywania potomstwa.
- d) Starzenie się zmniejsza zdolność reprodukcji, u kobiet znacznie szybciej. Wedle badań mężczyźni zbyt młodzi mają gorsze gamety, toteż w opinii ich matek powinni poczekać, stąd relacje teściowa – synowa są najgorsze. Zdaniem Arystotelesa i prof. Lwa Starowicza mężczyźni są dojrzały do małżeństwa około 40 r.ż., można powiedzieć, że matki o tym „wiedzą”. Osoby starsze pełniły funkcje społeczne, przekazują harmonię młodszemu pokoleniom.

4) Rozwój psychiczny w perspektywie ewolucyjnej

4.1) Rozwój poznawczy

- a) Ewolucjonizm tłumaczy rozwój poznawczy człowieka jako proces adaptacji do złożonego środowiska.
- b) Uczenie się i pamięć rozwijały się jako narzędzia przetrwania, pozwalające zapamiętywać zagrożenia i zdobywać wiedzę o świecie.
- c) Rozumowanie i rozwiązywanie problemów są wynikiem konieczności radzenia sobie z trudnościami środowiskowymi.

4.2) Rozwój emocjonalny

Emocje ewoluowały jako mechanizmy adaptacyjne:

Strach chronił przed niebezpieczeństwem.

Miłość i przywiązanie wzmacniały więzi społeczne i pomagały w opiece nad potomstwem.

Złość i agresja były sposobami ochrony terytorium i zasobów.

4.3) Rozwój społeczny

- a) Ewolucyjna psychologia rozwojowa kładzie nacisk na rozwój umiejętności społecznych, takich jak empatia, współpraca i komunikacja, które były kluczowe dla życia w grupach.
- b) Rozwój języka umożliwił lepszą komunikację, wspólne planowanie i przekazywanie wiedzy. Umiejętność współpracy pozwalała na przetrwanie w trudnych warunkach.

5) Ewolucyjne podejście do etapów życia człowieka

5.1) Dzieciństwo

- a) Długi okres dzieciństwa w rozwoju człowieka jest unikalny w porównaniu do innych gatunków i wynika z konieczności opanowania skomplikowanych umiejętności (język, techniki narzędziowe, współpraca społeczna).
- b) Zdolność do zabawy ma ewolucyjne znaczenie jako forma przygotowania do dorosłego życia.

5.2) Adolescencja w psychologii ewolucyjnej

- a) Okres **dojrzewan**a to czas przygotowania do reprodukcji i zdobywania umiejętności potrzebnych do samodzielnego życia. - Młodzież jest skłonna do podejmowania ryzyka, co psychologia ewolucyjna tłumaczy jako strategię eksploracyjną w celu znalezienia zasobów i partnerów.
- c) Dorosłość. - W **dorosłości** głównym celem ewolucyjnym jest reprodukcja i wychowywanie potomstwa. Partnerstwo i współpraca między rodzicami zwiększały szanse przeżycia dzieci, co tłumaczy rozwój monogamii w wielu społecznościach ludzkich. Ewolucja wspierała rozwój roli osób starszych jako nauczycieli, opiekunów młodszych pokoleń. Teoria „efektu babci” sugeruje, że pomoc w opiece nad wnukami zwiększała szanse przetrwania ich genów.

6) Mechanizmy ewolucyjne wpływające na psychologię rozwojową

- a) Dobór naturalny - cechy psychiczne i behawioralne, które zwiększały szanse przetrwania i reprodukcji, były dziedziczone przez kolejne pokolenia.
- b) Dobór płciowy - psychologia ewolucyjna tłumaczy rozwój niektórych cech (np. zdolności komunikacyjne, kreatywność) jako sposób na przyciąganie partnerów.
- c) Ewolucja kulturowa - człowiek nie tylko przekazuje geny, ale również dziedzictwo kulturowe, które wpływa na rozwój psychiczny (język, wartości, normy społeczne). Dziedzictwo kulturowe wytwarza białka okołogenowe.

7) Psychologia rozwojowa w świetle ewolucji – badania i teorie

- a) Jean Piaget nie był ewolucjonistą w tzw. „ścisłym sensie”, ale jego teoria rozwoju poznawczego może być interpretowana w świetle ewolucji. Każdy etap rozwoju poznawczego przygotowuje dziecko do lepszego przystosowania się do otoczenia.
- b) W psychologii ewolucyjnej tacy jak David Buss czy Steven Pinker, podkreślają, że rozwój człowieka (psychiczny i behawioralny) jest w dużej mierze wynikiem procesów ewolucyjnych.
- c) Badania nad rozwojem emocji wykazują, że emocje, takie jak strach przed ciemnością, pajakami, myszami, obcymi, mają swoje źródła w przeszłości ewolucyjnej jako mechanizmy obronne, ku przetrwaniu; takie zachowania zmniejszały zakażenia.

7) Krytyka ewolucyjnej psychologii rozwojowej podobna do krytyki marksizmu

- a) Psychologię ewolucyjną krytykuje się za **determinizm**. Za determinizm biologiczny – podobnie jak w przypadku marksizmu, gdy go krytykowano za determinizm. - Krytycy zarzucają ewolucyjnemu podejściu w psychologii nadmierne skupienie na tym, co materialne, teraz na genetyce i biologii. Marksizm krytykowano za braki w rozumieniu genetyki i biologii. Tu krytykowana jest ewolucyjna psychologia rozwojowa za nadmiar genetyki i biologii - kosztem uwzględnienia wpływu środowiska i kultury. Ale marksizm był krytykowany przez tzw. „idealizm” za podkreślanie wpływów środowiska, kultury, cywilizacji.
- b) Psychologię ewolucyjną krytykuje się za redukcjonizm. Ewolucjonizm w psychologii jest atakowany za to, że jakoby upraszcza złożone zjawiska psychiczne, sprowadzając je jedynie do mechanizmów adaptacyjnych, ale krytyka ta jest bardzo ogólna.
- c) Psychologię ewolucyjną krytykuje się za brak dowodów historycznych. Niektóre teorie ewolucyjne dotyczące rozwoju psychicznego są trudne do zweryfikowania, ponieważ opierają się na rekonstrukcji zdarzeń sprzed milionów lat.

d) Pomimo krytyki, ewolucjonizm wniósł istotny wkład w zrozumienie psychologii rozwojowej człowieka. Wskazuje się, że wiele cech psychicznych, emocji i zdolności kognitywnych powstało w wyniku procesów adaptacyjnych, zwiększających szanse przetrwania gatunku. Wykazywano, że krytyka ma cechy walki o znaczenie w psychologii. Podejście ewolucyjne pozostaje ważnym nurtem w badaniach nad rozwojem człowieka, szczególnie w kontekście jego relacji z otoczeniem, emocji i zdolności poznawczych.